

कुर। स्त्री कुर-क। सौधलेपनद्वये सुधायां चर्षे (कलि  
चुन)हारा० ।

कुरिका स्त्री कुर-छेदे क स्वाध क टापि अत इत्वम्  
कुर-बा० कृन् ५। स्वनामख्याते अस्त्रभेदे ।

कुरिकापत्नी स्त्री कुरिकेव पत्नमन्याः उनीष । ने नामना-  
याम् राजनि० ।

कुरित त्रि० कुर-क। स्वचित्ते जटाधरः । शक्तिप्रै शक्तिचे  
च त्रि० “परस्परं कुरितामलच्छुवी” भाषः ।

कुरी स्त्री कुर-क गौरा० डोष । कुरिकायाम् अन्विषेनौ  
धरतः ।

कुरिका स्त्री कुरिका+प्रथो० । १। कुरिकायं श्वन्वयायां गवि  
“गोषु ब्राह्मणस्यासु कुरिकायाश्च भेदने” कुरिकाया  
बन्वयाया गोष्यञ्जनार्थं नाशाम्भेदने” कुञ्ज०

कुरी स्त्री कुरी-प्रथो० । कुरिकायां हेम० ।

कृद् सन्दीपने वा चु० उभ० पक्षे भ्वा० पर० सक० सेट् ।  
कृदयति ते कृदति अचिच्छदत्-त अचच्छदत् त  
अच्छदीत् ।

कृद् देवने दौमौ च अक० वमने सक० रुधा० उभ० सेट् ।  
कृत्ति कृन्ते इरित् । अचच्छदत् अचच्छदीत् । अच-  
च्छिद कृद्विष्यति-कृत्सति उदित् कृद्विष्यति कृत्वा कृन्तः  
कृप याचने द्विक० गच्छे अक० वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा०  
पर० सेट् । कृपयति ते कृपति । अचिच्छदत् त-अच-  
च्छपत् त । अचच्छपीत् ।

कृक पु० को-वा० डेकन । १। गृहासक्ते कृगपक्षादौ २। नागरे  
विदग्धे त्रि० मेदि० । विदग्धप्रिये शृङ्गालह्वारकृमे  
अनुप्रासभेदे अतुप्रासशब्दे १७८५० दृश्यम् । ४। मत्तायां  
स्त्रियां स्त्री शृङ्गार्थवि० । [दृश्यम्]

कृकापकृति स्त्री अर्थालङ्कारभेदे । अलङ्कारशब्दे पृ० १६८  
छेद छेदने अद० चु० उभ० सक० सेट् । छेदयति ते अचि-  
च्छेदत् त

छेद पु० छिद-भावे घञ् अच वा । १। छेदने “अभि-  
ज्ञान्छेदपातानां क्रियन्ते नन्दनद्विभा” कुमा० ।  
कर्त्तरि घञ् । २। छेदके, भाजके “छेदं गुणं गुणं छेद-  
मिति” लोलावती । कर्म्मणि घञ् । ३। छेदके, त्रि०  
“वलाहकच्छेदविभक्तारागाम्” कुमा० । “विभक्तिसलय-  
च्छेदपान्थेयवन्तः” मेघः । खण्डार्थस्य तु त्रिलिङ्गत्वेन  
स्त्रियां गौरा० डोष् । ततोऽनित्यमर्हति ठञ् । छेदिक  
नित्यच्छेदाहे वेतस ।

छेदन न० छिद-भावे ल्युट् । १। द्विधाकरणे “करपाददतो-  
भङ्गे छेदने कर्णनासयोः” याज्ञ० । करणे ल्युट् । २। छेद-  
नशब्देने “तद्द्वै शस्त्रं शस्त्रविदां न शस्त्रं छेदनं कृतम्”  
भा० सू० ५४३० । कर्त्तरि ल्युट् । ३। छेदके त्रि०

छेदनीय पु० छेदनाय उज्ज्वालुष्यभेदनाय इति-क । १। कत-  
कटश्रे राजनि० । छिद-कर्म्मणि अनीयर् । २। छेदो त्रि०

छेदादि पु० नित्यमर्हतीत्यर्थे ठञ्प्रत्ययनिमित्ते । शब्दगणे  
स च गणः “छेद भेद द्रोह दोह नर्त्त कर्षे तीर्थ  
संप्रयोग विप्रयोग प्रयोग विप्रकर्ष प्रेषण संपन्न विप्रन्न  
विकर्ष प्रकर्ष (विराग विरह च)” पा० ग० सू० । छेदिकः

छेदि पु० छिद-इत् । १। वज्रे उज्ज्व० । २। छेत्तरी त्रि० ।  
श्वङ्गकौ पु० धरणिः । [हेमच० ।

छेदित त्रि० छेदो ज्ञातोऽस्य तारका० इतच् । द्विधाकृते  
छेद्य त्रि० छेत्तुं योग्यः कर्म्मणि योग्यार्थे ल्यट् । भेत्तुं  
योग्ये “शीर्षच्छेद्यमतोऽहं त्वाम्” भट्टिः ।

छेद्याश्चिरोगप्रतिषेधोपायाः सुशुतोक्ता यथा “अथात-  
श्छेद्यारोगप्रतिषेधं व्याख्यास्यामः । स्निग्धं भुक्तवतो ह्यस्य  
सुपविष्टस्य यत्नतः । संरोषयेत् नयनं भिषक् चूर्णेन  
लावयेत् । ततः संरोषितं तूष्णं सुखिज्जं परिघट्टितम् ।  
अन्मं यत्न बलीजातं तत्त्वैतज्जगदेद्विषक् । अपाङ्गं प्रे-  
क्षमाणस्य वडिशेन समाहितः । सुचुण्ड्रागृह्य मे-  
धायी सूचीसूत्रेण वा पुनः । मन्त्रोक्तापयता क्षिप्रं  
कार्यं मभ्युक्षतं तु तत् । शरूपातभयाज्ञास्य वर्त्तनी या-  
हयेद्दृष्टम् । ततः प्रथियिनीभूतं त्रिगिरिव विलम्बितम् ।  
उल्लिखन्मण्डलायेण तीक्ष्णेन परिशोधयेत् । विघट्टितं  
सर्वतश्चापि कण्ठाच्छुक्ताच्च मण्डलात् । नीत्वा कनीन  
कोपानं छिन्द्याद्वातिकनीनकम् । चतुर्भांस्यस्ति मांदि  
नाक्षि व्यापतिमर्हति । कनीनकबधादक्षं नाडी चाधु-  
पजायते । हीनच्छेदात्पुनर्द्विं शीघ्रमेवाधिगच्छति ।  
अर्म यज्जालवद्व्यापि तदप्यन्तार्क्यं लम्बितम् । छि-  
न्द्याद्वक्रेण शस्त्रेण वर्त्तयुक्तान्माश्रितम् । प्रतिषा-  
रणमच्छोस्तु ततः कार्यं मरुत्तरम् । यवनालस्य चूर्णेन  
त्रिकटोक्तं वणस्य च । स्वेदयित्वा ततः पश्चाद्भस्त्रियात्  
ज्ञशब्दो भिषक् । देशर्चुबलकालस्य स्नेहं दत्त्वा यथा-  
हितम् । वृश्चवत् संविधान्तु तस्य कुर्यादतः परम् ।  
तत्राहानुक्ता करच्छेदं दत्त्वा शोधनमाचरेत् । करद्व-  
बीजामलकमधुकैः साधितं पयः । हितमाचरोत्तमं  
अथे हिरण्यः क्षौद्रसंयुतम् । मधुकोत्पलकिञ्जल्कद्वयं